

Dags att göra upp med konsumismen

Sverige har haft en i stort sett obruten högkonjunktur sedan början av 1990-talet. Vi har shoppat allt, från bananfodral till hemmabioanläggningar, från säkerhetstandborstar till thailandssemenstrar, från mobilsmucken till vitmålade våningar. Samtidigt har vi blivit sjukskrivna, utbrända och förtidspensionerade. Våra barn har fått allt mer stressrelaterade problem, fysiska och psykiska: diabetes och åderförkalkning, sömnstörningar och skärsår i armarna, våld och droger. Medan Sveriges ekonomi har blomstrat har självmord förblivit den i särklass vanligaste dödsorsaken bland ungdomar.

Jag säger inte att det finns ett orsakssamband för det vet ingen om det gör. Ingen i Sverige forskar på det. Men jag säger att under en tid när tillväxt har varit vårt allt överskuggande paradig, när konsumtion har varit det ord som bäst sammanfattat de ideal vi låtit oss styras av, så har vi inte mått särskilt bra. Konsumtionen och tillväxten har inte fått oss att känna samma tillfredsställelse med livet som människor paradoxalt nog gör i en del fattigare länder. Och jag säger att det är märkligt att vi då inte har tagit tre steg tillbaka och frågat oss: Är detta klokt?

Men, som det heter i tevereklamen: plötsligt händer det. Tillväxten är hux flux negativ för första gången sedan ??. Konsumtionen minskar faktiskt. Om man just blivit varslad från Volvo är det inget man klappar i händerna åt, det förstår jag. På kort sikt kommer det att hända tråkiga saker för många människor i Sverige. Men på lite längre sikt? Kan finanskrisen

ta klimatkrisen i handen och slå upp dörren till en annan sorts utveckling än den som baseras på tillväxt? Kan vi kanske börja tänka i lite friare banor än de strikt liberala?

Jag lyssnade på finansgurun Klas Eklund och journalisten Björn Elmbrant på Interfaith Climate Summit i Uppsala den 29 november. Kyrkan bjöd på lussebullar och de frågade sig om klimatkrisen ska lösas med ekonomiska drivkrafter eller moraliska. Båda behövs, var de överens om, och lågkonjunkturen kan vara positiv för miljön på flera sätt: utsläppen minskar när industriproduktionen går ner och regeringarna kan sponsra hållbar produktion för att få fart på tillväxten. Klimatkrisen och finanskrisen skramlar i samma låda, lösningarna ska haka i varandra, så sade de båda. Jag frågade om det inte finns en tredje kraft att ta hänsyn till: människors välbefinnande. Kanske människorna och klimatet båda skulle må bra av att tillväxten försköts en aning ur fokus? Björn Elmbrant nickade men Klas Eklund spände ögonen i mig och sade att det där var ett begränsat perspektiv; större delen av världen behöver tillväxt för sitt välbefinnande. Han lät faktiskt nästan arg och jag undrade varför när lussebullarna var så goda och vi hade så trevligt. Homo economicus, skrev jag i mitt anteckningsblock.

För vem är begränsad? Detta liberala samhälle med sina hyllningar till frihet och gränslöshet har aldrig vågat släppa in visionerna om en annan ordning. Så intressant då att lågkonjunkturen kommer och ställer oss inför fait accompli: nu får vi klara oss utan tillväxt ett tag, like it or not. Hjulen kommer att snurra långsammare och människor kommer att ha mer tid. Om vi då bara håller fast vid våra gamla trånga tillväxtideal så kommer vi snart att må ganska illa. Men om vi höjer blicken en aning och vågar tänka att det kanske är dags

för lite friare frihet, lite vidare banor än bara fram och tillbaka i shoppingstråken, då kanske vi faktiskt kommer att må bättre än vi gjort. Vi kanske till och med kommer att prata med varandra, vara tillsammans, hitta nya gemenskaper, vad vet jag? Och sedan om 200 år, när historikerna ska sammanfatta den parentetiska tidsepok som då kommer att kallas tillväxtpsykosen, kommer man kanske att se åren runt 2009 som den tid då människan vände blad.

Katarina Bjärvall, frilansjournalist och författare